

שפת אמת

המבואר

פר' יתרו

מבואר על ידי
הרה"צ רבי פישל וינגרטן זצ"ל

☞ התוכן ☞

- תרל"ב: שם יתרו מורה על העונה האמיתית עמ' ג
הזוכה שומע את פנימיות הדיבור שהוא הקול עמ' ה
תרנ"ג: בירור ותיקון הניצוצות על ידי עסק התורה עמ' ח
התחדשות עשרת מאמרות על ידי התורה ומצוותיה עמ' יד

להשיג מדי שבוע
לתרומות, הערות והארות

ארץ הקודש: 03-7200159
ארה"ב: 718-9260874
9260874@GMAIL.COM

לשמיעת השיעורים בטלפון:
0732951385

בארה"ב (קול הלשון): 7183952440/3/1/2/9 ל מאפטא, עבודת ישראל

שם יתרו מורה על הענוה האמיתית

א"ז מו"ר ז"ל הגיד על שם יתרו, על פי מה שכתוב "לשארית נחלתו", דרשו חז"ל מי שמשים עצמו כשיריים, ויתרו היה בעיניו כשיריים ועל שם זה נקרא "יתרו", רק מקודם שנתגייר לא היה זה חשיבות כי היה באמת מיותר, ורק נחלתו" כתיב, ואחר כך ניתוסף לו וא"ו לשון המשכה.

א"ז מו"ר ז"ל הגיד על שם יתרו, שעל שמו נקרא פרשה זו של קבלת התורה, **על פי מה שכתוב** (מיכה ז יט) **"לְשָׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ"**, דרשו חז"ל ר"ה י"ז. **מי שמשים עצמו כשיריים, ויתרו היה בעיניו כשיריים**, שראה שפלות עצמו והיה לגמרי בטל אצל עצמו כאילו הוא מיותר, ועיין במדרש רבה (כ"ז ח), וישמע יתרו ד"א וישמע יתרו שבעה שמות נקראו לו, יתרו כשהיה עוכו"ם שנאמר וישב אל יתרו חותנו, ומשנתגייר יתרו לו אות אחת כשם שעשה לאברהם ונקרא יתרו.

ועל שם זה נקרא "יתרו", רק מקודם שנתגייר לא היה זה חשיבות כי היה באמת מיותר, ורק "לשארית נחלתו" כתיב, למי שהוא נחלת ה' כלומר יהודי שיודע שהוא נחלת ה' ומעריך מעלה זאת שזכה לה במתנת חנם ומחשיבה בלי גבול, ועכ"ז הוא בבחינת "יתרו" שמרגיש עצמו מיותר - מצד מעשיו שלו (דער הייגענע מעשים), וזה הדרך האמצעי לחוש קרבת ה' יתברך, שהרי בדרך של שפלות עצמו יכול להיות חסרון, שהרי אם הולך בשפלות עצמו יכול לבוא לידי שפלות יתירה שמרחקת את האדם מהשם יתברך, כמו שאומר הבעש"ט הק' שמי שאינו מאמין כראוי בעוצם גודל חשיבות תורתו ותפילתו הרי זה מרחק אותו מהשי"ת¹, ומאידיך הדרך השנייה של "ויגבה לבו בדרכי ה'" יכולה להביא את האדם לידי גאווה, ולכן הדרך הנכונה בעבודת ה' היא שמצד "נחלתו" יודע שהוא חשוב מאוד ומצד עצמו "שארית" משים עצמו כשיריים, ועם כל זה אין זה מביא אותי לידי שפלות האסורה שהרי זה "נחלתו" נחלת ה'.

חשיבות הביטול
הוא רק עם
הישות דקדושה

[1] וזלה"ק סה"ק תוי"י (פ' עקב דקפ"א סוף ע"ב, וע"ג): שמעתי ממורי שרוב ענוותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת השם יתברך, שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם על ידי תפלתו ותורתו שפע אל כל העולמות, וגם המלאכים נזונים על ידי תורתו ותפלתו, שאילו היה מאמין זה, כמה היה עובד ה' בשמחה וביראה מרוב כל, והיה נזהר בכל אות ותנועה ומלה לאומרה כדקא יאות, וגם לתת לב אל מה שאמר שלמה עליו השלום (תהלים ס"ח) אם תשכבון בין שפתים שהקדוש ברוך הוא שומר ושוקד על שפתי האדם לנושקה כשהוא אומרה בתורה ובתפלה בדחילו ורחימו, ואם ישים אליו לבו בוודאי מי זה האיש אשר לא יאחזנו רתת וזיע שהמלך גדול ונורא שומר ושוקד על שפתיים של אדם נבזה וחדל אישים וכיוצא בזה, והוא מעין מה שאמרו חכמינו ז"ל (גיטין דנ"ו ע"א) ענוותנותו של ר' זכריה גרם חורבן וכו', כך האדם ראוי לשום לב ולומר כי הוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, וכל תנועותיו ודיבורו והילוכו ועסקיו, עושה רושם למעלה למעלה, ובוודאי יזהר בכל דרכיו ועסקיו שיהיה לשם שמים, מה שאין כן כשחושב האדם מה אני ספון לפגום או לתקן למעלה ולמטה, שיהיה נרשם כל עסקי למעלה, ובוה הולך בשרירות לבו ואומר אך שלום יהיה לי, ובאמת זה אינו, כי האדם על ידי מעשיו הטובים הוא דבוק בו יתברך ממש וכמו שכתוב (בפ' תבא) והלכת בדרכיו, ועל ידי שהוא רחום מלמטה נתעורר מדה זו של רחום למעלה בכל העולמות, וכמו שכתבתי ביאור (פרק ב' דאבות) דע מה למעלה ממך רצה לומר ממך תדע, איזה מדה שנתעורר בכך שחך הוא למעלה:

ואחר כך ניתוסף לו וא"ו לשון המשכה. וכאמור במדרש שם שאחרי שנתגייר הוסיפו לו ליתרו אות ו' בשמו, משום שאות זו היא כידוע כנגד הו' קצוות שהם ממשיכים את אור אלקותו ית' מהדרגה שלמעלה מהם שהיא הבינה, וכן בכל מקום האות וא"ו שצורתה קו שראשו למעלה וסופו למטה מרמז על המשכה מדרגה גבוהה יותר לדרגה נמוכה יותר [וכן הו' קצוות ממשיכים לדרגה שלמטה מהם אשר היא מידת המלכות, שהרי האות ו' היא כנגד מידת היסוד שהיא השישית והיא הכוללת כל הששה קצוות ומשפיעה למידת המלכות שהיא המקבל], ולענייננו מורה האות ו' על יתרו כי נמשך ונתחבר להקב"ה ונעשה בבחי' נחלתו, ונתחבר לקוב"ה שהוא בחינת הו' קצוות [שבהם מתלבש הקב"ה וזו היא הבחינה הנקראת זעיר אנפין].

ובהגות בני בינה מביא מליקוטי פרשתינו נח ב ד"ה מו"ז, וז"ל מו"ז ז"ל הגיד על שם יתרו כי היה מיותר בעיניו דכתיב לשארית נחלתו ואמרו חז"ל מי שמשים עצמו כשירים וזה רק בישראל כמו שכתוב נחלתו, ומקודם שנתגייר לא היה כתיב, וזה כי באמת היה שיריים, ועכשיו שנתגייר ניתוסף לו ו' על שם המשכה עכ"ד ז"ל.

וכ"כ לקמן תרמו"ד ד"ה במדרש וז"ל, משנתגייר הוסיף לו ו', אא"ז אמר כי יתר על שם שהיה כמיותר בעיני עצמו שהבין שאין לו מציאות קדושת בני ישראל, (וכאן הוסיף נקודה נוספת, שלא רק שיתרו היה מיותר בעיניו מפני שהיה עובד כוכבים, אלא מפני שידע שכנגד קדושת בני ישראל אין לו מציאות, זיך מבטל זיין אנטקעגן א צווייטן איז נאך אמאל שטארקער ווי זעהן חסרונות עצמו) – לבטל את עצמו כנגד השני זו לפעמים קשה יותר מאשר לבטל עצמו בשל חסרונות עצמו), וכדאיתא מבעל התניא שמשה רבינו היה עניו מכל אדם מפני שעשה חשבון שאם היו נותנים לאדם אחר אותם כוחות שנתנו לו היה מנצל כוחות אלו יותר, ואם תאמר למה יעשה חשבון זה לגבי הקב"ה, וואס דארף ער צוקומען צו א צווייטן, מבארים הספה"ק שעיקר הביטול הוא להרגיש יותר שפל מהשני, זיך פילן נידריגער פון א צווייטן, וזה היה מעלת יתרו, אכן כתיב לשארית נחלתו דרשו חז"ל מי שמשים עצמו כשיריים, לכן כשנתגייר כו' לשארית נחלתו אבל הביטול שהיה לו קודם שנתגייר אינו חשוב כי באמת לא היה כלום, רק כשנתגייר נחשב הביטול שלו, (כלומר שאחר שנתגייר ונכנס לקדושת ישראל והיה בו בבחי' מסויימת עוד מעלה יותר משאר ישראל, כדאי' בזה"ק ששמו של הקב"ה מתגדל ומתקדש דוקא כשמגיע למקום רחוק עכ"ז היה בו אותו ביטול כמו מקודם ועוד יותר, וכדאיתא בשפת אמת פרשת בשלח שיש שני מיני אמונה, אמונה מצד חסרון הדעת ואמונה מצד חזק הדעת, וכן יש שני מיני ביטול; יש ביטול מפני שאינו מאומה וזה אינו חשוב ועיקר הביטול הוא כשמגיע להכרה והאמונה שהכל הוא כח השם יתברך ואין עוד מציאות בעולם זולתו).

אין הביטול חשוב
אצל מי שבאמת
אינו נחשב כלום

הזוכה שומע את פנימיות הדיבור שהוא הקול

גם לכל אדם כי הקול בפנימיות מהדיבור. שמתחלק לפרטי דברים. והנה בני ישראל זכו במעשיהם וקבלת מלכותו. לשמוע קול הש". וזה גם כן זכור ושמור בדיבור אחד. ומי שישנו בשמירה ישנו בזכירה. כי שמירה צריך בבחינת דיבור הנ"ל שנעלם תוך מעשה בראשית. וכפי השמירה זוכין לזכירה הוא מקום שאין צריך שמירה כנ"ל:

גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו. שהקדימו נעשה לנשמע. אם כי בוודאי יש לבטוח ולהאמין כי לא יצוה הש"י רק אשר יהיה בכחם. אך כי קבלו על עצמם לזכות לשמוע ע"י המעשה. וזה הקדמת נעשה לנשמע. וזהו עושי דברו. כי הנה בכל מעשה יש כח דבר ה'. כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו כו' כל צבאם. וכשעושי המעשים כראוי זוכין לשמוע הקול שהוא למעלה מהדיבור. כמ"ש בזה"ק. ומובן

בהקדמת נעשה לנשמע כלול מסירות נפש מאידך ובטחון מצד אחר

גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו (תהילים קג, כ), **שהקדימו נעשה לנשמע**, וז"ל הגמ', אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו", לשמוע בקול דברו ברישא עושי והדר לשמוע.

אם כי בודאי יש לבטוח ולהאמין כי לא יצוה השם יתברך רק אשר יהיה בכחם, המסירות נפש של קבלת נעשה ונשמע, היא במה שישראל קבלו על עצמם לקיים כל מה שיצוונו השי"ת, והרי לא ידעו מה יצוונו השי"ת, וא"כ בהכרח כלול בקבלה זו שאם יצוונו השי"ת דבר של מסירות נפש, יהיה דבר זה כלול ג"כ בקבלה זו מאותה שעה, ומעלה זו גדולה יותר משל קריאת נשמע הקודמת לנעשה, מב' טעמים, א' מפני שבקבלת עומ"ש בק"ש יודע מה מקבל על עצמו, ב' מפני ש"נשמע" יש בה משמעות של שמיעה והבנה – איך פארשטיי שוין עפעס, אבל אמירת "נעשה" היא קבלת עול גמורה, כשור לעול וכחמור למשא, ועל הענין הראשון מקשה השפת אמת כיון שיודעים שלא יצוה השם יתברך רק מה שבכוחם א"כ מה החידוש הגדול שב"נעשה ונשמע", והלא הקב"ה אינו מבקש מאדם אלא מה שהוא יכול לעשות².

ומתרץ **אך כי קבלו על עצמם לזכות לשמוע על ידי המעשה**, וזה הקדמת נעשה ונשמע, כי ענין זה של שמיעה והבנה, כולל ג"כ את ההבנה שהכל מהשי"ת (אז דעס געבט דער רבש"ע), שהוא הביטול הגמור של האדם להשי"ת, שהרי באותה שעה שקבלו על עצמם "נעשה" לא ידעו כלל מה יצוה הקב"ה, רק האמינו שהשי"ת לא יצוה להם רק מה שבכוחם, על כן גם אחר כך הגיעו להבנה והשגה, ונתגלה בנפשם הבנת וגדלות

[2] בגמרא שם: ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמענתא ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבנן אצבעתיה דמא, א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו ברישא, איבעי' לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו, א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישרם, ופרש"י דסגינן בשלימותא. התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו.

ה' המתגלית לכל נפש בפרטיות כפי כוחו, וכן נתגלה להם חלק המעשה, דהיינו מה שהשי"ת מבקש מכל אחד כפי כוחו, כך נראה לומר בדרך אפשר.

וזה גם הענין של "לזכות לשמוע" שהוא התענוג "על ידי המעשה", כי יש לפעמים שאדם מוכן לעבוד את השי"ת אבל כל זמן שאינו מרגיש טעם בעבודה קשה לו לעבוד את השי"ת, ויכול זה לגרום לו ח"ו נפילה, משא"כ בני ישראל, וכדאיתא במאור עינים שישראל קבלו על עצמם לקיים המצוות גם באופן שלא ירגישו שום תענוג.

וזהו "עושי" דברו, כי הנה בכל מעשה יש כח דבר ה', כדאיתא לקמן תרל"ד ד"ה עושי דברו, מכלל שיש קול הנשמע תמיד והיא התורה שנכללים בה כל הבריאה, כמו שכתוב (תהילים לג, ו) בְּדָבַר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ כו' וְכֹחַ פִּיּוֹ כָּל צְבָאָם^[3].

כח ה' שמון בכל
נברא ונברא

[3] בכני בינה מביא את דברי הבעל התניא הידועים בריש שער היחוד והאמונה, והמחבר ז"ל ביאר כאן את כל הפרק עקב חשיבותו כיסוד האמונה והחסידות, ויש לציין כי המחבר הרה"צ זצ"ל היה נוהג בשיעורי התניא אשר מסר ליחידים ולרבים בשיבות הקדושות, להקדים את שער היחוד והאמונה שבו מבואר יסוד זה בארוכה לפני לימוד ספר ליקוטי אמרים, באמרו כי יש להקדים לימוד זה שהוא יסוד האמונה ויסוד החסידות לליקוטי אמרים ששם מבוארים דרכי העבודה, והרבה לעורר על כך.

וז"ל, וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. וצריך להבין, וכי תעלה על דעתך שיש אלהים נשרה במים מתחת לארץ שצריך להזהיר ב"ב והשבות אל לבבך. (לא הוקשה לו על עצם הציווי וידעת היום, שזה ציווי על עצם הידיעה, וכן על זה איתא במפרשים שהציווי הוא "היום", שיהיה ברור כיום כי ה' הוא האלקים, רק היה לו קשה על הציווי והשבות אל לבבך, ומשמע שלולי ציווי זה קשה שיתיישב על לבו של אדם אחדות השי"ת אז ס'איז דא נאר איין גאט, ובשלמא מה שממשיך ואומר "בשמים ממעל" עוד אפשר להבין, שבזה עדיין אפשר לטעות, כי הכוונה היא דער העכערקייט פון די בריאה וואס מען קען א טעות האבן, וכדאיתא במדרש אודות אברהם אבינו שבתחילה טעה וחשב שהשמש היא אלוק, ואין לנו השגה בזה אבל כך כתוב, אבל "בארץ מתחת", על זה הוקשה לו, כי יש לך איזה הו"א שיש איזה אלוה נחבא מתחת לארץ שצריכים להזהיר עליו לא להזהירו, ועל זה מביא את מאמרו של הבעל שם טוב הק' שזה יסוד גדול בכל עבודת ה' והחסידות).

הנה כתיב לעולם ה' דברך נצב בשמים, (ולפי פשוטו אינו מובן, על איזה דיבור מיירי שנצב תמיד בשמים? ולמה דווקא בשמים?), ופי' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו', (כי דיבורים אלו של עשרה מאמרות, שבהן היווה השי"ת את כל הבריאה מאין ואפס המוחלט, וזה הראשון בשמים), תיבות ואותיות אלו (מדגיש לומר תיבות ואותיות, כי אותיות התורה יש להם מויראדיגע כח, כל אות מהתורה ק' יש לה שורש למעלה בשמים אור נפלא [א-גאוואלדיגע אור], ובשעה שהאותיות מצטרפות זה לזה הרי הם מצטרפות יחד כמקחת, כמו שידוע להבדיל בגשמיות בחכמת הכימיה שכשמצטרפים יחדיו שני מיני טבעיים נוצר מהם טבע שלישי, משני חומרים נעשה חומר שלישי, כך כשהאותיות מצטרפות זה לזה נעשה מזה אור של טבע, שהטבע הוא התחברות של צורת האותיות, כמו למשל שכשכותבים תיבת "אב" אל"ף ואחריה ב"ת, הרי ענינה המשכה של חכמה וכביכול של בחינת הולדה משורש החיות, ולעומת זאת כשיכתובה בצורת "בא" שהבי"ת היא לפני האל"ף, הרי טבעה להיפך ליצור המשכה של "קומען", יוצא מזה שתיבות התורה הן טבע הנמשך משורש האותיות שכל אחד יש לאור לעצמה), הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים, (הם הפנימיות, הנשמה של רקיע השמים), ומלובשות (אנגעטוהן, ואין הכוונה שיש עליהם מלבוש, אלא הם גם המלבוש עצמו גם כן, וכהדין צב דלבושיה מיניה וביה, דהיינו שלמעשה תיבות ואותיות אלו שאמר הקב"ה שהם תיבות התורה הק' בדווקא כמו שהרב מדגיש בסוף הפרק, תיבות אלו מחיות ומהוות ומקיימות כל הרגע את כל הבריאה והם הם בריאה הן בכללות והן בפרטות, כי כל דבר, שמו שנקרא לו בלשון הקדש הוא חיותו, כמבואר בהמשך המאמר שיש עשרה מאמרות כללים שמהוים את כל הבריאה, ויש מאמרות פרטיים של כל נברא ונברא, שמאמרות אלו לא כתובות בתורה כי חיות של תיבה שכתובה בתורה גדול מדי לנבראים פרטיים), בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם, (ובלעדיהם הם כגוף בלא נשמה, ועוד יותר - כמו שנראה לקמן - אין ואפס ממש), כדכתיב "ודבר אלהינו יקום לעולם", "ודבריו חיים וקיימים לעד" כו'.

כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן (באמרו "חס ושלום" כוונתו היא לאפוקי שלא יתכן דבר כזה במציאות, שהרי כתיב ודבר אלקינו יקום לעולם, ורק שאילו היה שייך שיהיה כך), היו כל השמים אין ואפס ממש, (מקור האותיות האלו היא

וכשעושיין המעשים כראוי זוכין לשמוע הקול שהוא למעלה מהדיבור כמו שאיתא בזוה"ק, המעשה הוא חיצוניות ספירת המלכות והדיבור הוא פנימית ספירת המלכות, ובהמעשה כלול הדיבור, ועל ידי הדיבור מגיעים לדרגה הגבוהה יותר של קול, ומובן גם לכל אדם כי הקול בפנימיות מהדיבור, שהרי הדיבור מתחלק לפרטי דברים.

על ידי קבלת
הנעשה זכו
לנשמע

והנה בני ישראל זכו במעשיהם וקבלת מלכותו לשמוע קול השם יתברך, על ידי ה"נעשה" זכו ל"שמיעה" שהוא פנימיות הקול, וזה גם כן זכור ושמור בדיבור אחד (שבועות כ:), כלומר 'שמור' ענינו להשמר מרע ו'זכור' הוא לקבל על עצמו עול מלכות שמים במעשים טובים, ומי שישנו בשמיעה ישנו בזכירה, [כדאיתא בגמ' שם, תניא זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, מה שאין יכול הפה לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע... כדרב אדא בר אהבה דאמר רב אדא בר אהבה נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה, דאמר קרא זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו נמי בזכירה], שמיעה היא בחינת מעשים וזכירה היא פנימיות הדעת במעשים טובים, כי שמירה צריך בבחינת דיבור הנ"ל שנעלם תוך מעשה בראשית, ששם הדבר ה' מתחלק בפרטים לפי הבריאה שענינה שם אלוקית שהוא בעל הכוחות כולם ל' רבים, שבבחינה זו קשה לחיות עם אחדות הבריאה שהוא השי"ת שהוא בעל הכוחות כולם, וכפי השמירה זוכין לזכירה הוא מקום שאין צריך שמירה כי הוא למעלה מהתפרדות, והוא בחינת "כל" כנ"ל. יה"ר שנזכה לקבל את התורה בהתחדשות ובשמחה ונזכה לתורה חדשה מאתי תצא על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו אמן ואמן.

המחשבה העליונה, ונמצא שאם היו האותיות חוזרות למקורם שהוא המחשבה וחכמת ה' היו בטלים לגמרי אליו ית', שזהו בחינת "אין", וביותר עומק, היו חוזרות למקור המחשבה, ששם אפילו אינם מציאות של אין, אלא היו נהפכות למציאות ממשית דהיינו שהם חד עם מציאות היש האמיתי שהוא השם יתברך, והדברים עליונים וגבוהים ביותר ואין לנו שום השגה בהם), והיו - כלא היו כלל וכמו קודם מאמר יהי רקיע כו' ממש, (וואלט געווען דער גאנצע בריאה גארנישט ממש, ולנו קשה מאוד להבין השגה כזאת של אפסות הבריאה 'אז דער גאנצע בריאה איז גארנישט' עם השגה כזו של הישות, כי השגה כזאת אפשר להשיג רק בכח השגת השלילי, ועכ"פ הנקודה היא שמכיון שלולי דבר ה' היה הנברא אין ואפס ממש, נמצא שגם עכשיו כל מהותו ועצמותו הוא רק דבר ה', וכמו שאומר המאור עינים שכביכול על ידי כ"ב אותיות התורה [שמלובשות בבריאה] אנו יכולים לידבק בהשי"ת נעמען דער אייבשטער), וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים ואפילו ארץ הלזו הגשמית, (היינו אפילו בעולם הזה, כי הנה יש שני מיני דיעות אצל המינים והאפיקורסים, יש דיעה אחת של "עזב את ה' את הארץ", שהוא רק בשמים מעל, ויש דעה שניה של מינים ואפיקורסים שאינם מאמינים כלל בהשם יתברך ובמציאות ה', והוא שולל שני הדיעות, וכהמשך דבריו הק' -) ואפילו ארץ הלזו הגשמית ובה' דומם ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש, (דאס הייסט אז ס'איז גארנישט פארהאן אין דער גאנצע בריאה נאר דער דבר ה', ווייל אויב ס'וועט נסתלק ווערן, וועט דאס ווערן למפרע אין ואפס ממש, והדברים עמוקים מאוד להסביר פשרם ויש הסברים על זה, אבל דבר אחד צריכים אנו להאמין, שבכל הבריאה אין שום מציאות, רק דבר ה').

בירור ותיקון הניצוצות על ידי עסק התורה

ישראל הניצוצות קדושים שנתפזרו למטה. ולכן זכו אחרי זה להחזיר להם כח הנשמה מלמעלה בכח התורה. ולכן כתיב "משיבת נפש", כי התורה מחזרת הארת הנפש והנשמה אל האדם.

ומעולם התורה מיוחדת לבני ישראל אך שנשבה למעלה ע"י החטא, לכן כתיב "שבית שבי" בחזרה ולכן היה צריך להיות בחנם. אבל על ידי החטא צריכין מקודם יגיעה כמו שאיתא "התקן עצמך ללמוד תורה", ובחינה זו שנקראת "שבית שבי" הוא בחינת יעקב שצורתו חקוקה תחת כסא הכבוד, והוא עצם התורה. ויש כאן בחינת ג' אבות. "מתנות באדם" הוא אברהם "לקחת" הוא בחינת יצחק במידת הדין. אבל בחינת יעקב היא התורה המיוחדת לו מעולם. ולכן מצינו באברהם ויצחק דברים פרטים בצדקתם. אברהם נתנסה י' נסיונות. יצחק בעקידה. אבל יעקב כתיב ביה איש תם. וכ"כ "תתן אמת ליעקב". יעקב חבל נחלתו.

וכתיב "יודיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו". היינו שבני ישראל תיקנו במצרים חלק העשי' למטה. ומשה עלה והוריד להם החלק שלמעלה. התורה שנקראת דרך וב' אלו הם בחינות נעשה ונשמע. ואמרו ז"ל אמר על המדרש "קלקלתם נעשה זההרו בנשמע", שאין הפירוש שלא לעשות. רק שקודם החטא זכו לשמוע בכח הקדמת הנעשה, ועתה השמיעה מסייעת לתקן העשיה כו'. והוא כמו שכתבתי, כי הראשונים הקדימו לברר הביורורים למטה, ועי"ז זכו לירידת השפע מלמעלה. ועתה על כל פנים צריכין בכח התורה לברר הניצוצות קדושים.

במדרש כשקרע לנו הים באת רחב כו' כשנתן לנו התורה בא יתרו כו'. כי עיקר יציאת מצרים היה להעלות הניצוצי קדושה שנתפזרו בכל מקום, אבל גם על ידי עסק התורה יכולין להעלות הניצוצות קדושים כמו שכתב בספר אור החיים בפסוק אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה להעלות הניצוצות קדושים על ידי עסק התורה. ולא יצטרכו להתפזר בגלות בין האומות, וכן הוא במדרש שמן תורק שמך כו'. וכל התורה שמותיו של הקב"ה ובכח עסק התורה עלמות אהבוך, וכתיב בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב. שעל ידי העסק בפיהם של ישראל בתורה מתקרבינ גם הרחוקים, וכן כתוב ה' עוז לעמו יתן. ועל ידי זה יברך את עצמו בשלום. ולכך נקראים בני ישראל השולמית, ולכן אמרו חז"ל בפסוק ה' יתן אומר המבשרות צבא רב. שנתחלק כל דיבור לע' לשונות. היינו שיהיה כח לבני ישראל לקרב כל הלשונות כנ"ל. ובמדרש ומשה עלה כו', עלית למרום שבית שבי, כו'. יכול מפני ששבה אותה ניתנה לו בחנם, תלמוד לומר לקחת. יכול נתן דמים ת"ל מתנות. בזכות האבות כו' ע"ש כל הענין. דהנה הכתוב תולה כל התורה והמצות ביציאת מצרים. וכן כתוב בהוציאך כו' תעבדון כו' על ההר הזה. דהנה עיקר שכינה בתחתונים היה קודם החטא וע"י החטא נתפזרו ניצוצות קדושים במקומות לא טובים. וכמו כן לעומת זה נתעלו השרשים שבקדושה למעלה. כי זה לעומת זה עשה אלקים.

והאדם כולל עליונים ותחתונים, וכפי תיקון הגוף למטה. כך מתפשטת כח הנשמה מלמעלה. וכפי ירידת הגוף כך מתעלה הנשמה למעלה. וביציאת מצרים ביררו בני

במדרש כשקרע לנו הים באת רחב כו' כשנתן לנו התורה בא יתרו כו'. וז"ל המדרש (שמו"ר כז, ד) דבר אחר וישמע יתרו ההוא הוא דכתיב ה' עוזי ומעוזי מנוסי ביום צרה, אליך גוים יבואו מאפסי ארץ. אמרו ישראל להקב"ה כשעשית לנו ניסים בימים אמרנו לך (שמות טו) עזי וזמרת י-ה הלא שמעה רחב ובאה ודבקה בך, שנאמר (יהושע ב) ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ (שם) כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף, הוי ה' עוזי ומעוזי ומנוסי ביום צרה. כשעשית ניסים בימי שלמה שנאמר (שמואל ב') ויתן עוז למלכו, לא באת מלכת שבא ושבחה אותך, שנאמר (מלכים א, י) ומלכת שבא שומעת את שמע שלמה, ומה אמרה (שם)

יהי ה' אלקיך ברוך אשר חפץ בך, כשהוצאת אותנו ממצרים ונתת לנו את התורה שנאמר (תהילים כט) ה' עוז לעמו יתן, ולא שמע יתרו ובא ונדבק בך. הוי (ירמיה טז) אליך גוים יבואו מאפסי הארץ.

יציאת מצרים
היתה להעלות
הניצוצות

כי עיקר יציאת מצרים היה לא רק עצם הגאולה של כלל ישראל עצמם משעבוד לחירות, אלא גם ובעיקר להעלות הניצוצי קדושה היינו לקרב את כל הבריאה להשי"ת, כמו שכתב האר"י הקדוש בלקוטי תורה (בפסוק כי תצא למלחמה), ובפע"ח (שער ק"ש פ"ג), שמכיון שבגלות מצרים נכנסנו לעמקי הקליפות שעיקר כוחם היה חלקי הקדושה ששבו מבני ישראל, ממילא מובן מזה שכשיצאנו משם, היתה כלולה באותה יציאה גם הרכוש גדול שהם חלקי ניצוצי הקדושה שנתפזרו בכל מקום, ובכל מקום שבני ישראל בגלות הם מוציאים משם הניצוצי קדושה, ובאמת לא היה זה דוקא על ידי יציאת מצרים אלא גם על ידי גלות מצרים עצמה, שעל ידי שישראל לא שינו לשונם שמם ולבושם על ידי כן נשארו בקדושת השי"ת ועל ידי כן הם שאבו לתוכם את כל חלקי הקדושה שנשארו במצרים, ואחרי כן כשיצאו משם, יצאו גם חלקי קדושה אלו עמם.

גם עסק התורה
הוא בבחינה
זו להעלות
הניצוצות

אבל גם על ידי עסק התורה יכולין להעלות הניצוצות קדושים ולא דוקא על ידי גלות ויסורים, כמו שכתב בספר אור החיים בפסוק (יט, ה) **אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את פריתי והייתם לי סגולה, להעלות הניצוצות קדושים על ידי עסק התורה. ולא יצטרכו להתפזר בגלות בין האומות ע"ש,** וזלה"ק "עוד ירמוז סתר עליון, לפי מה שקדם לנו כי ענפי הקדושה נתפזרו בעולם, ואין מציאות להם להתברר זולת באמצעות ישראל, וביותר באמצעות עסק התורה שהיא כאבן השואבת ניצוציה במקום שהם" (התוה"ק היא שורש כל כוחות הקדושה אשר בעולם, ולכן כל הניצוצות בעולם נמשכים אחריה כברזל הנמשכת אחר אבן השואבת, וכלם נתבררים ונתקרבים לעסק התורה ולעוסק בתורה). "ואותם ניצוצי הקדושה גם להם יקרא סגולה... ואומרו כי לי כל הארץ, כאן רמז שיש לו סגולה מפוזרת בכל הארץ, וזה טעם פיזור ישראל בארבע רוחות העולם, לחזור אחר הסגולה שהיא אבידתם, (מקור הניצוצות הק' הם בעם ישראל, רק ש"בגלל חטאינו גלינו מארצנו" שהחטאים פיזרו את חלקי הקדושה של עם ישראל בתוך העולם, ולכן הם צריכים לחזור אחר הסגולה שהיא אבידתם, והנה זולת עונם של ישראל היו יכולים השגת הדבר בלא פיזור בעולם (כלו' שהיו יכולים להשיג את כל חלקי הקדושה בלא פיזור בארבע רוחות העולם), אלא בכח עוצם תורתם היו מולכים בכל העולם, ושואבים בכל בחינות הקדושות מכל מקום שהם, (כי אז היתה תורתם היה בקדושה גדולה מאוד, וממילא היתה שואבת ממקומה את כל הניצוצות למקורם, ועל ידי זה שהניצוצות היו דבוקים לשרשם למעלה היו מולכים בכל העולם וממליכים את השי"ת בכל העולם), ובאמצעות החטא תש כוחם וצריכין לרדת שמה לברר הטוב ההוא" עכ"ל.

הראשונים היה
להם את המצוות
בבחינת ריח

וכן הוא במדרש עה"פ שמן תורק שמך כו'. וז"ל (תנחומא יתרו ג), וישמע יתרו, זה שאמר הכתוב (שיר השירים א, ב) לריח שמניך טובים [שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך]... הראשונים ריח מצוות נתת להם, לאדם נתת מצוה אחת, לנח ולבניו שש מצוות, אבל אנו כשבאנו לסיני כאדם שהוא מערה מפי חבית כך את מערה עלינו את המצוה... על כן עלמות אהבוך אלו אומות העולם שהם באים ומתגיירים ומי הוא זה, יתרו, בשעה ששמע כמה ניסים נעשו לישראל בא ונתגייר.

ובספרי חסידות מבואר לתרץ הקושיא איך יתכן שהאבות הראשונים שהיו מרכבה לשכינה קיימו את המצוות רק בבחינת ריח השמן, ואילו לנו בני ישראל יש את התורה בבחינת השמן עצמו, והרי אמרינן "חייב אדם לומר מתי יבואו מעשי למעשי אבותי" וכמאמר הרה"ק רבי בונם מפשיסחא - "יגיעו" הוא מלשון נגיעה, שהם היו בדרגה גבוהה לעין ערוך ממעשינו ואין לנו אפילו שום נגיעה במעשיהם הקדושים. והמענה הוא דאה"נ מצידם, מעשיהם ופועלם היו הם גדולים וחשובים מאיתנו וממעשינו, אבל מכיון שהם היו לפני מתן תורה שעדיין לא ירדה התורה למטה לעוה"ז, על כן לא היתה אפשרות בעולם לקיים את עצם המצוות, ולכן אפילו צדיק גדול כיעקב אבינו בשעה שקיים מצוות, - כידוע מהאר"י הקדוש - שבשעה שפיצל יעקב אבינו ע"ה את הפצלים במקלות, והניחם ברהטים בשקתות המים, כיון את כל הכוונות של מצות תפילין, אע"פ כן אין למקלות שום קדושה, והוא מפני שאז עדיין לא היה כח בעולם להמשיך את אור הקדושה העליונה בתוך חפץ גשמי של מצוה.

ולכן היתה עבודתם בחינת ריח, שנבדל מהעצם בכ' הבדלים, א) הוא מתפשט מן העצם אבל אין בו את מציאות העצם עצמו, ב) הוא פג והולך לו זמן מועט לאחר שבא ואין לו קיום. וכמו כן המצוות הראשונות שעשו האבות הקדושים אע"פ שעשו נחת רוח גדול להשי"ת, מכל מקום פעולת עשייתם בעולם הזה לא היתה לה תוקף לשנות את מציאות העולם ולהעלות את החפץ הגשמי שבו נעשה המצוות לרוחניות, ולהמשיך את הקדושה העליונה שבשמים לעולם הזה הגשמי ולחפץ הגשמי שבו נעשה המצוה,

וכדאיתא במדרש, שלפני מתן תורה היתה מחיצה והכרזה "עליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים" (שמו"ר פ"ב ג', תנחומא וארא ג'), היינו שקדושת המצוות העליונה לא היתה יכולה להמשך לזה העולם, והתחתונים לא היה בכוחם להתעלות מהמציאות הגשמית בעולם הזה, ורק לאחר מתן תורה שבה אמר השי"ת "אנכי ה' אלקיך", האט ער זיך אריינגעלייגט אין די תורה (נתן הקב"ה את מהותו בתורה) ובמצוותיה הקדושים כדאי' בזוה"ק דאנכי הוא ר"ת אנא נפשי כתבית יהבית, כי אצלו ית"ש לא שייכות שום הגבלות, על כן אור השי"ת שהוא למעלה מכל בחינות של גשמיות ורוחניות [ולמעלה מכל הגדרה], מאחד רוחניות וגשמיות ומוריד אור רוחני בתוך הגשמיות.

וכל התורה שמותיו של הקב"ה כאדם הקורא לחבירו בשמו ובא, וכדאיתא בזוה"ק (ח"ב פז, א). **ובכח עסק התורה** (שיר השירים א, ג) לְרִיחַ שְׁמֵנֶיךָ טוֹבִים שְׁמֵן תוֹרַתְךָ שְׁמֵן עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֶהְבֹּךְ, שבכח התורה הק' האט מען געצויגן (משכו) את כל חלקי הקדושה לבני ישראל וממילא 'עלמות' – הגוים [שנעלם מהם הקדושה] - ג"כ נמשכו לתורה כמו יתרו.

התורה שמו של
הקב"ה להמשיכו
למטה

וכתיב (ישעיה נז, ט) **בוֹרֵא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב**. **שעל ידי העסק בפיהם של ישראל בתורה מתקרבים גם הרחוקים**, כלומר, על ידי "שלום" היינו התורה הקדושה שהיא שלימות הבריאה ומאחדת עליונים ותחתונים כמאמר הזוה"ק "דאחיד בשמיא ובארעא", נעשה הרחוק לקרוב. **וכן**

השפעת התורה
על האומות

כתוב (תהילים כט, יא) ה' עז לְעַמּוֹ יִתֵּן הַיָּהוָה הַיֵּהוּדָה כִּידוּעַ, וְעַל יַדֵּי זֶה ה' יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם הַיָּהוּדָה הַשְּׁלִימוֹת שֶׁעַל יַדֵּי הַתּוֹרָה. וְלִכְךָ נִקְרָאִים (שיר השירים ז, א) בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "הַשְּׁוֹלְמִיִּת" כִּי יֵשׁ בָּהֶם אֶת הַשְּׁלִימוֹת שֶׁהִיא הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת שְׁלִימוֹת וְשָׁלוֹם.

וְלִכֵּן אָמְרוּ חֲז"ל בַּפְּסוּק (תהילים סח, יב) ה' יִתֵּן אִמְרֵי הַמְּבֹשְׂרוֹת צָבָא רַב. שֶׁנִּתְחַלַּק כָּל דִּיבּוּר לַע' לְשׁוֹנוֹת. וְז"ל הַגְּמָרָא (שבת פח, א) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאֵי דְכִתִּיב ה' יִתֵּן אִמְרֵי הַמְּבֹשְׂרוֹת צָבָא רַב, כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שִׁיזָא מִפִּי הַגְּבוּרָה נִחְלַק לְשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. וּבְרַש"י כ' "צבא רב – כל האומות", וּבְמִדְרַשׁ שׁוּח"ט (תהילים צ) כִּתְבֵה' יִתֵּן אִמְרֵי הַמְּבֹשְׂרוֹת צָבָא רַב, בְּלִשׁוֹן מְרוּבָה הִיא הַדִּבּוּר יוֹצֵא וְנִחְלַק לְשִׁבְעָה קוּלוֹת, וְהַשְּׁבַעָה קוּלוֹת לַע' לְשׁוֹן עַכ"ל, וְיָדוּעַ שֶׁהִז' אִוְמוֹת הֵם הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל כָּל הַע' לְשׁוֹנוֹת, וְכָל אַחַת מֵהֶם נִחְלַקֶת לַעֲשָׂרָה. הֵינּוּ שִׁיחִיהָ כַח לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל לְקָרֵב כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת כִּנ"ל.

וּבְמִדְרַשׁ (שמו"ר, כח א) (שמות יט, ג) "וּמִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹקִים כּוֹ", (תהילים סח, יט) "עֲלִיתָ לְמָרוֹם שְׁבִיתָ שְׁבִי", ז"ל הַמְּדַרְשׁ בְּנוֹהֵג שְׁבַעֲוֹלָם, הַנִּכְנַס לְמִדְיָנָה נוֹטֵל דְבַר שְׂאִין עֵין בְּנֵי הַמְּדִינָה עֲלִיו, וּמִשָּׁה עָלָה לְמָקוֹם נִיטֵל אֶת הַתּוֹרָה שֶׁהִיוּ הַכָּל נוֹשְׂאִין עֵינֵיהֶם עֲלֶיהָ, הִוִּי עֲלִיתָ לְמָרוֹם שְׁבִיתָ שְׁבִי כּוֹ. יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁשָּׁבָה אוֹתָהּ נִיתְנָה לוֹ בְּחִנָּם, תְּלַמּוּד לּוֹמַר לְקַחְתָּ. יָכוֹל נִתֵּן דְמִים ת"ל מִתְּנוּת [הַגִּירָסָא שֶׁלְפָנֵינוּ: יָכוֹל יֵהָא חֵיִב לִיתֵן לוֹ דְמִים תְּלַמּוּד לּוֹמַר מִתְּנוּת] בְּמִתְנָה נִיתְנָה לוֹ. בְּזִכּוֹת הָאֲבוֹת כּוֹ, ע"ש כָּל הָעֲנִין שֶׁכָּתַב שֵׁם "בְּאוֹתָהּ שַׁעָה בְּקִשׁוֹ מִלְּאֲכֵי הַשֶּׁרֶת לְפָגוּעַ בְּמִשָּׁה עֲשָׂה בּוֹ הַקַּב"ה קַלְסִטְרִין שֶׁל מִשָּׁה דּוּמָה לְאַבְרָהָם, אָמַר לֵהֶם הַקַּב"ה אֵי אַתֶּם מִתְּבִיִּישִׁים הֵימְנוּ, לֹא זֶהוּ שִׁירְדַתֶּם אֲצִלוֹ וְאֲכַלְתֶּם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אָמַר הַקַּב"ה לְמִשָּׁה לֹא נִיתְנָה לְךָ תּוֹרָה אֲלֵא בְּזִכּוֹת אֲבָרָהֶם שֶׁנִּאֲמַר לְקַחְתָּ מִתְּנוּת בְּאָדָם, וְאִין אָדָם הָאֲמוּר כֹּאן אֲלֵא אֲבָרָהֶם שֶׁנִּאֲמַר (יְהוֹשֻׁעַ יד) הָאָדָם הַגְּדוֹל בְּעֲנֻקִים, הִוִּי וּמִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹקִים עַכ"ל.

דִּהְנָה הַכְּתוּב תּוֹלָה כָּל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכֵן כְּתוּב (ג, יב) בְּהוֹצִיאֲךָ כּוֹ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן כּוֹ אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה. דִּהְנָה עֵיקַר שְׂכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים הִיא קוּדָם הַחֲטָא וְז"ל הַמְּדַרְשׁ עֵיקַר הַמְּדַרְשׁ בְּתַחְתּוֹנִים הִיתָה, כִּיּוֹן שֶׁחֲטָא אָדָם הָרַאשׁוֹן נִסְתַּלְקָה שְׂכִינָה לְרַקִּיעַ הָרַאשׁוֹן, חֲטָא קִין נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַשְּׁנִי, דּוֹר אָנוּשׁ לְג', דּוֹר הַמְּבּוֹל לְד', דּוֹר הַפְּלָגָה לְה', סְדוּמִיִּים לוֹ, וּמִצְרַיִם בִּימֵי אֲבָרָהֶם לוֹ, וְכִנְגְדוֹ עֲמָדוֹ שְׁבַעָה צְדִיקִים וְאֵלוֹ הֵן, אֲבָרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, לוֹי קֹהֵת עֲמָרָם מִשָּׁה. וְעַל יַדֵּי הַחֲטָא נִתְפָּזְרוּ נִיצוּצוֹת קְדוּשִׁים בְּמִקְוֹמוֹת לֹא טוֹבִים [דִּהְיִינוּ שֶׁנִּפְרְדוּ הַכִּלִּים וְהַנִּיצוּצוֹת אֲשֶׁר בָּהֶם, (כִּלִּים הֵם כַּח הַקִּיבּוֹל הָרוּחָנִי שֶׁל הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת) מְאוּרוֹת הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, וְעַל יַדֵּי זֶה נִפְלוּ הַכִּלִּים לְקַלִּי], וְכִמּוֹ כֵּן לַעֲוֹמוֹת זֶה נִתְעַלּוּ הַשְּׂרָשִׁים שֶׁבְּקְדוּשָׁה לְמַעְלָה [הָאוּרוֹת לֹא נִפְלוּ יַחַד עִם הַכִּלִּים אֲלֵא חֲזָרוּ לְשָׂרְשָׁם לְמַעְלָה, וְעַבּוּדֵינוּ הִיא לְהַמְשִׁיךְ אֶת הָאוּרוֹת לְתוֹךְ הַכִּלִּים עַל יַדֵּי תִיקוּן הַכִּלִּים], כִּי זֶה לַעֲוֹמוֹת זֶה עֲשָׂה אֱלֹקִים.

והאדם כולל עליונים ותחתונים, וכפי תיקון הגוף למטה כך מתפשטת כח הנשמה מלמעלה. וכפי ירידת הגוף כך מתעלה הנשמה למעלה. וביציאת מצרים ביררו בני ישראל הניצוצות קדושים שנתפזרו למטה. ולכן זכו אחרי זה להחזיר להם כח הנשמה מלמעלה בכח התורה. ולכן כתיב (תהילים יט, ח) **"מְשִׁיבַת נְפֹשׁ",** כי התורה מחזרת הארת הנפש והנשמה אל האדם, מכיון שהתורה כוללת את כל חלקי הקדושה וגם את הניצוצות שנפלו, על כן יש בה כח שנמשכים אחריה כל חלקי הקדושה, וכשאדם לומד תורה מחזירה לו התורה את הארת הנפש והנשמה למקורו הראשון אשר בנפשו האלוקית, והטעם לזה הוא משום שגדר הנפילה שנפלו ממנו הוא רק בגדר "שבי" שאפשר להחזירו למקומו. וכן כתב רבינו בחיי (כי תשא לא, יח) **"וז"ל,** "וידוע כי הלוחות היו של סנפירינן ולוקחו מכסא הכבוד, וכן מצינו הכסא הכבוד "כמראה אבן ספיר דמות כסא", ומלת לחת בא"ת ב"ש כס"א, ולכך שכינה שורה עליהם כמו על כסא, ומפני שהלוחות לוקחו מכסא הכבוד נקראת התורה כבוד שנאמר (משלי ג) כבוד חכמים ינחלו, וכן הנפש השכלית שרשה בכסא הכבוד, ונקראת כבוד שנאמר (תהילים ל) למען יזמרך כבוד, ונפשו של אדם המתעסק בתורה זוכה לשוב לשורשו שנאמר תורת ה' תמימה משיבת נפש".

התורה מיוחדת
במהותה לבני
ישראל ולא
למלאכים

ומעולם התורה מיוחדת לבני ישראל לא מבעי שאינה שייכת לאומות העולם, אלא אפילו המלאכים אין להם שייכות אליה, וכל יהודי יש לו חלק בתורה" כי היא ניתנה לבני ישראל, אך **שנשבה למעלה**, מקשה רבינו, איך מצינו שהמלאכים היה להם כח לשבות התורה לעצמם, עד כדי כך שהיה להם טענת בעלות עליה וטענו "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו", ומתרץ שזה היה **ע"י החטא** ולולי חטא אדם הראשון היצה התורה ניתנת מלכתחילה רק לנו. **לכן כתיב** (תהילים סח, יט) **"שְׁבִיטָ שְׁבִי"** היינו ששבי זה שהמלאכים שבו מאיתנו, שבה הקב"ה בחזרה, וכן כתב בתרמ"ח ד"ה במדרש בתחילתו "דהנה באמת התורה מיוחד לבני ישראל מתחילת הבריאה, כמו שאמרו חז"ל "בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית", ולכן היה התורה למעלה שבי, וכמו שאמרו חז"ל עיקר שכינה בתחתונים היתה והרשעים סלקוה למעלה, ועל זה כתיב להפרע מן הרשעים שמאבדין העולם וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין העולם שנברא בעשרה מאמרות" כו'. **ולכן היה צריך להיות בחנם**^[4]. **אבל על ידי החטא צריכין מקודם גיעה, כמו שאיתא "התקן עצמך ללמוד תורה"**, היגיעה שאנו יגעים בתורה מתקנת אותנו ומכשירה אותנו לקבל התורה, וזהו פשר הלשון "התקן עצמך" פארעכט זיך, תתקן את עצמך, את גופך, ללמוד תורה.

ובחינה זו שנקראת "שבית שבי" הוא בחינת יעקב שצורתו חקוקה תחת כסא הכבוד, והוא יעקב אבינו **עצם התורה**, כדאיתא בזוה"ק (ויצא קמו, ב). **ויש כאן בחינת ג' אבות. "מתנות פאדס" הוא אברהם** כי הוא האדם הגדול בענקים, מידת החסד, ועל כן לפי מידתו ראוי לו בחינת מתנה. **"לקחת" הוא בחינת יצחק במידת הדין. אבל בחינת יעקב היא התורה המיוחדת לו מעולם, ועל כן אין צריך נתינה כלל,**

[4] ועיין עוד נדרים (ל"ז). כתיב ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם וכתוב ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' מה אני בחנם אף אתם נמי בחנם.

לא בחסד ולא בדין, כי שלו היא בעצם. ולכן מצינו באברהם ויצחק דברים פרטים בצדקתם. אברהם נתנסה י' נסיונות. יצחק בעקידה. אבל יעקב כתיב ביה שבח כללי שהוא (בראשית כה, כז) אִישָׁתָם, שכל מציאותו הוא תמימות, כנגד תורת ה' "תמימה". וכן כתוב (מיכה ז, כ) "תִּתֶּן אֶמֶת לְיַעֲקֹב" [כדאי' בברכות ה, ב) אמת זו תורה שנאמר אמת קנה ואל תמכור], (דברים לב, ט) יַעֲקֹב הֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

בני ישראל תיקנו
במצרים חלק
העשיה

וכתיב (תהילים קג, ז) יוֹדִיעַ דְּרָכָיו לְמֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲלִילוֹתָיו. היינו שבני ישראל תיקנו במצרים חלק העשיה למטה "דרכיו", היינו דרכי ה', אשר מודיעים ומראים איך צריך יהודי להתנהג בזה העולם, כי יש דרכים רבים ויש דרכים עקומים והקב"ה מראה אלו הם דר"כיו" הטובים, "ולבני ישראל עלילותיו", מלשון "אשר התעללתי במצרים" – ופרש"י אשר שחקתי, שמראה להם איך הוא משחק באומות העולם ובקליפות הרעות. ומשה עלה והוריד להם החלק שלמעלה, התורה שנקראת דרך (קידושין ב, ב). וב' אלו הם בחינות נעשה ונשמע, נעשה הוא תיקון העשיה ונשמע הוא התיקון של הורדת החלק מלמעלה לשמיעה והשגת התורה.

על ידי הנשמע
מתקנים הנעשה

ואמו"ז ז"ל אמר על המדרש "קלקלתם נעשה הזהרו בנשמע", וז"ל המדרש שם וישמע יתרו הדא הוא דכתיב (ירמיה ב ד) שמעו דבר ה' בית יעקב משל למלך שאמר לעבדיו שמרו לי שתי כוסות הללו והיה דיאטרטא (פי' הערוך כלי זכוכית חשוב מאוד), אמר להם הוי זהיר בהן, עד שהוא נכנס לפלטרין, היה עגל אחד שרוי על פתח הפלטרין, נגח העבד ונשבר אחד מהם והיה העבד עומד ומרתית לפני המלך, אמר לו למה מרתית, (למה אתה פוחד), אמר שנגחני עגל ושבר אחד משתי הכוסות, אמר לו המלך א"כ דע והזהר בשני, כך אמר הקב"ה שני כוסות מזגתם בסיני נעשה ונשמע, שברתם נעשה הזהרו בנשמע, הוי שמעו דבר ה' בית יעקב.

שאינ הפירוש שלא לעשות. רק שקודם החטא זכו לשמוע בכח הקדמת הנעשה שהשמיעה היתה נכלל בעשיה, ועתה השמיעה מסייעת לתקן העשיה כו', בזמן הזה העשייה נכללת בשמיעה, נמצא שבלימוד שאדם לומד על מנת לקיים ולעשות טמון אף כח העשייה, וכן כתב בספר הזכות פרשת ויקהל "כי מה שכתוב במדרש (שמו"ר כז, ט) אבדתם נעשה שמרו נשמע, על כרחך אין הפירוש נשמע ח"ו שלא לעשות, ועל כרחך נשמע ועל ידי זה נעשה, רק אבדנו הקדמה של נעשה לנשמע עכ"ל.

והוא כמו שכתבתי, כי הראשונים הקדימו לברר הבריורים למטה, ועי"ז זכו לירידת השפע מלמעלה. ועתה על כל פנים צריכין בכח התורה לברר הניצוצות קדושים, שהראשונים היה להם כח לברר את בירורי הניצוצות על ידי כח העשיה עצמו בדביקות ועל ידי זה זכו לכח התוה"ק, ועל כן עכשיו שאין לנו כח זה אנו צריכים לכל הפחות לברר על ידי כח השמיעה שהוא מ"העליונים", כי כח השמיעה הוא בחינתה של ספירת הבינה, המחשבה העליונה, שהיא למעלה משבעת המידות הנקראים שבעת ימי הבנין משום שבהם נברא העולם, וכעת דווקא בהבינה טמון הכח המיוחד לברר את הניצוצות הקדושים שירדו למטה לספירת המלכות.

התחדשות עשרת מאמרות על ידי התורה ומצוותיה

כמ"ש בזוה"ק. והיא התורה שהיא מתחדשת בכל עת. ולא עוד אלא שבכח התורה מתחדשין גם העשרה מאמרות. ועל זה נאמר בטובו מחדש בכל יום מעשה בראשית. וע"י מצות התורה יכולין למצוא התחדשות התורה בכל יום. וכמו כן ע"י מצות תפילין שכתובה בפרשיות הנ"ל. וכמ"ש למען תהי' תורת ה' בפיך. ובשבת אין צריך תפילין. כי בו ניתנה תורה. ויכולין לשמוע קול תורה בכח עצם היום לכן אין צריך תפילין. ואיתא כי בשבת יש לחם משנה לחם מן השמים ולחם מן הארץ. והוא כנ"ל לחם מן הארץ הוא מעשה בראשית. ולחם מן השמים הוא התורה. והנה שבת יש בו כח עשרה מאמרות שפרשת ויכלו הוא גמר מעשה בראשית. ויש בו כח התורה, שפרשת זכור את יום השבת הוא חלק לחם מן השמים שבשבת מתעלה הטבע ומתקשר עשרה מאמרות בעשרת הדיברות כנ"ל.

מצות זכירת מתן תורה. כמו שכתוב יום אשר עמדת לפני ה' דכתיב אשר אנכי מצוך היום. והוא אנכי דעשרת הדיברות. וכמו כן אשר אנכי מצוה אתכם בפרשה שניה. והוא הציווי בפרט ובכלל. ומתעורר מצות התורה בכל יום. דעשרת הדיברות הם כלל כל התורה ומצות. והם מכוונים מול עשרה מאמרות. וכמו דכל מעשה בראשית. וכל מה שמתהווה בעולם בכלל ובפרט. היה נכלל בעשרה מאמרות. כמו כן כל התורה ומצות שנעשו מכל בני ישראל בכלל ובפרט. הכל נכלל בעשרת הדיברות. והחילוק הוא. דמאמרות הם קבועים בטבע. והדיברות הם מתחדשים תמיד. כי הוא פנימיות עשרה מאמרות. ועל זה איתא במשנה ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין העולם שנברא בעשרה מאמרות. ואין שכר טוב אלא תורה. וכתיב בחכמה יסד ארץ הוא בחינת מעשה בראשית. כונן שמים בתבונה כונן תדיר

מצות זכירת מתן תורה. כמו שכתוב (דברים ד, י) **יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב, דכתיב** (דברים ו, ו) **אשר אנכי מצוך היום, והוא 'אנכי' דעשרת הדיברות, וכמו כן** (דברים יא, ג) **אשר אנכי מצוה אתכם היום בפרשה שניה. דהוא הציווי בפרט ובכלל, וזה טעם החילוק בין פרשה ראשונה לשניה שזו נאמרה בלשון יחיד וזו נאמרה בלשון רבים.**

ומתעורר מצות התורה בכל יום כמ"ש רש"י שם "בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים כאילו היום ניתנו", וכ"כ רש"י בפרשת כי תבוא (כו טז) עה"פ היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים האלה כו' ועשית אותם בכל לבבך, וז"ל בכל יום ויום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוו עליהם עכ"ל, ויש לדייק מלשון רש"י שכתב כאן "חדשים" ולא "כחדשים", כי הם באמת מתחדשים בפועל בכל יום.

דעשרת הדיברות הם כלל כל התורה ומצות, ידוע שהתורה היא הכלל של כל המצוות, וכמ"ש בזוה"ק (יתרו ז, ב) תאני רבי אלעזר, באילן עשר אמירן אתגליפו כל פקודי אורייתא, גזירין ועונשין, דכיא ומסאבא, ענפין ושרשין, אילנין ונטיעין, שמיא וארעא, ימא ותהומי, דהא אורייתא שמא דקוב"ה הוי, מה שמא דקב"ה אתגליף בעשר אמירן אופ אורייתא אתגליפא עשר אמירן ואורייתא כלא שמה חד הוי¹⁵, וכמ"ש בזוה"ק (יתרו צג,

בכל יום מתעוררים המצוות כיום נתינתם

עשרת המאמרות מכוונים כנגד עשרה הדברות

[5] תרגום: באלו עשרת הדברות נחקקו כל מצוות התורה, הגזירות והעונשים, טהרה וטומאה ענפים ושרשים, אילנות ונטיעות, שמים וארץ, ימים ותהומות, כי כל התורה היא שמו של הקב"ה, מה שמו של הקב"ה נחקק בעשרת הדברות אף התורה נחקקה בעשרת

ב) הני עשר אמירן דאורייתא, אינון כללא דכל פקודי אורייתא, וכ"כ רש"י בפ' משפטים (כד, יב) בשם רב סעדיה גאון שבעשר דברות כלולות כל התרי"ג מצות, והם **מכוונים מול עשרה מאמרות**, וכמ"ש בזוה"ק (יתרו צג, ב) הני עשר אמירן דאורייתא, אינון כללא דכל פקודי אורייתא, כללא דעילא ותתא, כללא דכל עשר אמירן דבראשית, אינון אתחקקו על לוחי אבניא וכל גזיין דהוון בהון אתחזו לעיניהון דכולא, למנדע ולאסתכלא ברזא דתרי"ג פקודין דאורייתא דכלילין בהו"ל⁶ עכ"ל.

וכמו דכל מעשה בראשית. וכל מה שמתהווה בעולם בכלל ובפרט היה נכלל בעשרה מאמרות. כמו כן כל התורה ומצות שנעשו מכל בני ישראל בכלל ובפרט, לכל איש ישראל יש את חלק התורה המיוחד לו, כמו שאנו אומרים "ותן חלקנו בתורתך", וכל אחד מישראל שלומד תורה, בורא הוא כביכול תורה חדשה ("שאפט הער תורה כביכול"), כמו שכתוב (דברים ה, א) וְלִמְדַתְּם אֹתָם וְשִׁמְרַתְּם לְעֵשְׂתֶם, מאכן דער תורה, על ידי לימודה וקיום מצוותיה, הכל נכלל בעשרת הדיברות.

והחילוק בין המאמרות לדברות הוא. **דמאמרות הם קבועים בטבע** ולכן הם נקראים כך מלשון הסתר, כמו "אימרה" של חלוק, כדאי' מהחידושי הרי"ם. והדיברות הם מתחדשים תמיד כי על ידם באה ההתחדשות התמידית מאין ליש. **כי הוא פנימיות** ה"נשמה" של העשרה מאמרות, ועל זה איתא במשנה (אבות ה, א) "בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול ליבראות, אלא ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין העולם שנברא בעשרה מאמרות", ואין שכר טוב אלא תורה כמ"ש אין טוב אלא תורה.

ו**כתיב** (משלי ג, יט) **בְּחֶקְמָה יָסַד אֶרֶץ, הוּא בְּחַי' מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית**, הקב"ה המשיך את החכמה העליונה בטבע, באופן שבבחינת העשייה שורה החכמה העליונה [כמ"ש סוף מעשה במחשבה תחילה, וענין זה שנמשך על ידי העשרת מאמרות הוא בבחינת קביעות ולכן כתיב יסד ולא יוסד]. **כֹּונֵן שְׁמַיִם בְּתַבּוּנָה בְּחַי' כְּלָלוּת** ששת המידות הנקראת "תפארת" ו"זעיר אנפין", **בתבונה** לא "בינה" אלא "ת"בונה (ד"בינה" ו"תבונה" שני בחינות הם, זו למעלה מזו והמידות מקבלות שפע על ידי התבונה בדווקא), **כֹּונֵן תְּדִיר תִּיבַת כֹּונֵן לִשׁוֹן הוּא מוֹרָה עַל הַיּוֹת** התחדשות זו תמידית, **כֹּמו שְׂאִיתָא בְּזוּה"ק** (ויגש רז, א) כֹּונֵן שְׂמַיִם בְּתַבּוּנָה, כֹּונֵן מַאי כֹּונֵן, אלא כֹּונֵן כֹּל יוֹמָא וְיוֹמָא וְלֹא פְּסִיק, וְלֹא אֶתְתַּקֵּן בְּזַמְנָא חֲדָא אֲלֵא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא אֶתְקִין לֵיה עכ"ל. **וְהִיא הַתּוֹרָה שְׂהִיא מִתְחַדֶּשֶׁת בְּכָל עֵת. וְלֹא עוֹד אֲלֵא שְׂבַכְח הַתּוֹרָה מִתְחַדֶּשִׁין גַּם הַעֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת. וְעַל זֶה נֵאמַר בְּתַפִּילַת יוֹצֵר אֹר "בְּטוֹבו מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית".**

הדברות, אלו עשרת הדברות הם שמו של הקב"ה והתורה כולה הוא שם אחד שם הקדוש של הקב"ה ממש.

[6] תרגום: אלו עשרת הדברות של התורה, הם כלל של כל מצוות התורה, כלל שלמעלה ומטה, כלל של עשרה מאמרות של בראשית, אלו נחקקו על לוחות אבנים, וכל האוצרות שהיו בהם נראו לעיני הכל, לדעת ולהסתכל בסוד תרי"ג מצוות התורה הכלולים בהם.

וכן הביא בחידושו על שבועות תרל"ז ד"ה פנים וז"ל "כמו שאומרים בטובו מחדש בכל יום מעשה בראשית, ופירש הרב [הרבי ר' בונם] מפרשיסחא ז"ל, בטובו זו התורה שעל ידי התורה יש התחדשות בעולם", וכן מביא הרה"ק החוזה מלובלין (זאת זכרון עמ' קפ"ה) שמעתי מהרב המגיד [ר' יחיאל מיכל] מזלאטשוב כי העולם נברא על ידי התורה שהוא אותיות, וכן חיות העולמות הן בהתורה, כמו שכתוב "ואתה מחיה את כולם", לשון הוה, וכן מחדש בטובו בכל יום כו', לשון הוה, ובטובו הוא התורה כי אין טוב אלא תורה עכ"ל. ועל ידי מצות התורה יכולין למצוא התחדשות התורה בכל יום. וכמו כן על ידי מצות תפילין שכתובה בפרשיות הנ"ל. וכמו שכתוב (יג, ט) לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ.

ובשבת אין צריך תפילין, כי בו ניתנה תורה, ויכולין לשמוע קול תורה בכח עצם היום, וכמו שכתב לעיל תרל"ו ד"ה במדרש, "שמוע תשמעו בקולי ראשי תיבות שב"ת פירוש כי השי"ת נותן התורה תמיד כדכתיב ולא פסק, רק שבשבת קודש מתקרבין בני ישראל לשמוע הקול", לכן אין צריך תפילין. ואיתא (זוה"ק ויחי רמו, א) כי בשבת יש לחם משנה, לחם מן השמים ולחם מן הארץ. והוא כנ"ל לחם מן הארץ הוא מעשה בראשית היינו התורה שמסותרת בטבע. ולחם מן השמים הוא התורה שבגלוי.

והנה שבת יש בו כח עשרה מאמרות, שפרשת ויכלו הוא גמר מעשה בראשית כמ"ש "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם... ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה". ומן הענין ראוי להזכיר מש"כ באבודרהם על "ויכל אלקים ביום השביעי" שהיה לו ית' כלות הנפש כביכול כל השבוע שכבר יבוא יום הש"ק. ויש בו כח התורה, השבת נקראת "יום שכולו תורה", שפרשת זכור את יום השבת הוא חלק לחם מן השמים, שבשבת מתעלה הטבע ומתקשר עשרה מאמרות בעשרת הדיברות כנ"ל השביתה אשר שבת הקב"ה מכל מלאכתו היא העלאת העשרות מאמרות לשרשם - עשרה הדברות, שבם ניכר גילוי כבודו מלכותו ית' מבלי הסתרות ומחיצות. יעזור השי"ת שנזכה לראות "ונגלה כבוד ה'" מכל הלבושים [וההסתרות], "וראו כל בשר יחדיו" אפילו בשר הגשמי יראה, "כי פי ה' דבר" מפני שהעשרה מאמרות יתעלו לעשרה הדברות וממילא יתקיים "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" בב"א.

בשבת מתאחדים
העשרה מאמרות
עם העשרת
הדברות

